

การศึกษาวิเคราะห์จริยธรรมของตัวละครในวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก *

An Analytical Study of Characters' Morality in Vessantara Jātaka Literature

พระสุกรี ยโสธโร, จักรพรรณ วงศ์พรพวัน, จรัส ลีกา¹, อุทัย กมลศิลป์ และสุรพันธ์ สุวรรณศรี²

Phra Sukri Yasotharo, Chakkapan Wongpornpavan, Jaras Leeka,

Uthai Kamolsil and Surapan Suvannasri

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Mahamakaut Buddhist University, Roi Et Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: phrasukri.63@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาจริยธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท 2) ศึกษาวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก 3) วิเคราะห์จริยธรรมของตัวละครในวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดกเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร เก็บข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักจริยธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นหลักปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับต้น คือ ศีล ควบคุมกาย วาจา ระดับกลาง คือศีลกรรมบท 10 ควบคุมกาย วาจา ใจ และระดับสูง คือ อริยมรรคมีองค์ 8 ควบคุมกาย วาจา ใจ และพัฒนาปัญญา จริยธรรมที่ปรากฏในพระเวสสันดรชาดกได้แก่ ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร กตัญญู กตเวทิต์ สังคหวัตถุ พรหมวิหาร หลักทศ 6

2. วรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก มี 13 กัณฑ์ เริ่มจากกัณฑ์ที่ 1 คือทศพรกัณฑ์จนถึงกัณฑ์ที่ 13 คือ นครกัณฑ์ มีเนื้อหาที่กล่าวถึงการบำเพ็ญบารมีของพระเวสสันดร มีอานิสงส์ในการพึ่งเทศน์มหาชาติ

*ได้รับบทความ: 16 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 4 มิถุนายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 15 มิถุนายน 2563

Received: March 16, 2020; Revised: มิถุนายน 4, 2020; Accepted: มิถุนายน 15, 2020

ให้จบในวันเดียวทั้ง 13 กัณฑ์ ดังนี้ 1) ได้พบพระศรีอาริย์ 2) ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ 3) ไม่เกิดในอบายภูมิ 4) จะเกิดเป็นมนุษย์ในยุคของพระศรีอาริย์ 5) จะได้บรรลุนิพพาน และมีคุณค่าดังนี้ 1) คุณค่าทางด้านวรรณศิลป์ 2) คุณค่าทางด้านสังคม และ 3) คุณค่าทางจริยธรรม

3. การวิเคราะห์จริยธรรมผ่านตัวละคร พบว่า 1) พระเวสสันดร ได้แก่ ทศพิธราชธรรมและสังคหัตถ์ 2) นางมัทรี ได้แก่ พรหมวิหาร 4 และทศ 6 3) พระชาลี-พระกัณหา ได้แก่ หลักกตัญญูกตเวที 4) ชูชก ได้แก่ ตัณหา และโลภะ 5) หลักทศ 6 และหลักกตัญญูกตเวที ได้แก่ นางอมิตตดา 6) พระเจ้าสุทนต์ ได้แก่ ทศพิธราชธรรม และ 7) พระนางมณโฑ ได้แก่ หลักพรหมวิหารธรรม และหลักทศ 6

คำสำคัญ: จริยธรรม; ตัวละคร; วรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก

Abstract

The aims of this research were: 1) study morality in Theravada Buddhist philosophy; 2) to study the Vessantara Jātaka literature; 3) to analyze the characters' morality in Vessantara Jātaka. This study was carried out by means of the documentary research methodology through investigating the information in the Tipiṭaka, academic works and relevant research. The obtained data were presented by the descriptive analysis.

The research results are as follows:

1. The morality in Theravada Buddhist philosophy are practices to improve the quality of life and live happily in society is divided into 3 categories (levels): beginning level, observation of Five Sīla (Five Precepts) to control the body and speech; middle level including 10 Kusala Kammāpatha (Tenfold Way of Good Action) used to control body, speech and mind; a high level including Attṭhaṅgika-magga (Eightfold Noble Paths) used to control body, speech, mind and to develop wisdom. The morality found in this Jātaka are 10 Dasarājadhamma (Tenfold Code of the King), 4 Brahmavihāra (Sublime State of Mind), Kataññūkatavedī (Gratitude), 4 Saṅgahavatthu (Bases of Social Solidarity) and Six Disā (Six Direction).

2. Vessantara Jātaka literature consists of 13 episodes beginning with Thodsapon to Nakhonkan. Its content involves accumulation of Pāramī (Perfection) of Vessantara. The fruitions of listening to the Vessantara Jātaka sermon are 1) meeting Metteyya Buddha; 2) being born in the paradise; 3) not being born in the unwholesome realms; 4)

being born as a human in Metteyya Buddha time; 5) attaining Nirvana. The following values are: 1) literary values; 2) social values and 3) ethical values.

3. The analysis of the characters' morality in Vessantara Jātaka found the following morality of each character: 1) Vessantara: 10 Dasarājadhamma and 4 Saṅgahavatthu; 2) Lady Madri: 4 Brahmavihāra and 6 Disā; 3) Jālī and Kanhā: Kataññūkatavedī; 4) Jūjok: Taṇhā (Craving) and Lobha (Greed); 5) Lady Amittatā: 6 Disā and Kataññūkatavedī; 6) Sañchaya King: 10 Dasarājadhamma; 7) Lady Phusadī: 4 Brahmavihāra and 6 Disā.

Keywords: Morality; Characters; Vessantara Jātaka Literature

1. บทนำ

วรรณกรรมเป็นผลงานอันเกิดจากการคิดและจินตนาการ แล้วจึงมาเรียบเรียงบันทึกและนำมาบอกเล่า ขับร้อง หรือสื่อออกมาด้วยกลวิธีต่างๆ โดยทั่วไปแล้วจะแบ่งวรรณกรรมเป็น 2 ประเภท คือ วรรณกรรมลายลักษณ์ คือวรรณกรรมที่บันทึกเป็นตัวหนังสือ และวรรณกรรมมุขปาฐะ อันได้แก่วรรณกรรมที่เล่าด้วยปากเปล่าไม่ได้จดบันทึก วรรณกรรมจึงมีความหมายที่ครอบคลุมกว้างถึงประวัติ นิทานชาดก ตำนาน เรื่องเล่า ขำขัน รวมถึงเรื่องสั้น นวนิยาย บทเพลง และคำคม เป็นต้น วรรณกรรมเรื่องเวสสันดรชาดก เป็นวรรณกรรมอีกเรื่องหนึ่งในทศชาติชาดกที่กล่าวถึงพระชาติสุดท้ายในพระโพธิสัตว์ในการบำเพ็ญทานบารมี ก่อนที่จะอุบัติเป็นพระโคตมพุทธเจ้า (Thai Tipitaka 33/235/232) และมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า “มหาชาติชาดก” ซึ่งในการเทศนานั้นเรียกว่า “เทศมหาชาติ” โดยมีทั้งหมด 13 กัณฑ์ (Suriyasak, 2002 : 1-5) เริ่มด้วยกัณฑ์ที่ 1) คือ กัณฑ์ทศพร ซึ่งเป็นกัณฑ์ที่พระอินทร์ได้ประสาทพรให้แก่พระนางผุสดี ก่อนที่พระนางจะได้จุติลงมาเป็นพระราชมารดาของพระเวสสันดร 2) กัณฑ์หิมพานต์ เป็นกัณฑ์ที่พระเวสสันดรทรงบริจาคช้างป้างัยนาคคู่บารมีให้แก่พราหมณ์เมืองกลิงคราษฎร์ จึงทำให้ประชาชนชาวเมืองสืพิตมีความโกรธแค้นและได้ขับไล่ออกนอกเมืองไปประทับที่เขาวงกต 3) กัณฑ์ทานกัณฑ์ เป็นกัณฑ์ที่พระเวสสันดรทรงมหาสัจตศกทาน คือเป็นการบริจาคมหาทานครั้งยิ่งใหญ่ 4) กัณฑ์นวกะประเวศน์ เป็นกัณฑ์ที่กษัตริย์ทั้ง 4 ออกเดินดงป่าประพาศสู่เขาวงกต 5) กัณฑ์ชูชก เป็นกัณฑ์ที่พราหมณ์ชูชกได้นำอมิตตดา มาเป็นภรรยาและหมายที่จะได้โอรสและธิดาพระเวสสันดรมาเป็นทาส 6) กัณฑ์จุลพน เป็นกัณฑ์ที่พราหมณ์เจตบุตรเกิดหลงคารมชูชกจึงได้ชี้ทางสู่อาศรมจตุตถาชี และชูชกก็ได้ชักลัทธิลักพริกชิงแก่พราหมณ์เจตบุตร โดยอ้างว่าเป็นราชสาส์นของเจ้ากรุงสุโขทัย จึงได้พาไปยังต้นทางที่ตั้งอาศรมของฤาษี 7) กัณฑ์มัทราสน เป็นกัณฑ์ในป่าใหญ่ ชูชกได้หลอกล่อจตุตถาชีเพื่อให้บอกทางสู่อาศรมพำนักพระเวสสันดร แล้วจึงรอนแรมเดินทางไปหา 8) กัณฑ์กุมาร (Thammachat, 1999 : 63) เป็นกัณฑ์ที่พระเวสสันดรทรงได้ทานโอรสและธิดาทั้งสองให้แก่ชูชก 9) กัณฑ์มัทรี เป็นกัณฑ์ที่พระนางมัทรีทรงตัดความห่วงหาอาลัยในสายโลหิตที่พระเวสสันดร

ทรงอนุโมทนาทานโอรสและธิดาทั้งสองแก่พราหมณ์ชุก 10) กัณฑ์สักกบรรพ เป็นกัณฑ์ที่พระอินทร์ ซึ่งก็คือท้าวสักกเทวราชที่ได้จำแลงแปลงตนเป็นพราหมณ์มาทูลขอพระนางมัทรี พระนางได้สละลงเมื่อได้พบ และพระเวสสันดรได้ทรงพระราชทานพระนางมัทรีแก่พราหมณ์ (Suriyasak, 2002 : 43) และที่สุดพระนางมัทรีก็ทรงยินยอมโอนูหมทนาพร้อมทานบารมีเพื่อให้พระองค์สำเร็จพระสัมโพธิญาณ 11) กัณฑ์มหาราช เป็นกัณฑ์ที่เทพเจ้าได้จำแลงองค์เพื่อทำนุบำรุงขวัญกุมารและกุมารีทั้งสองก่อนเสด็จนิวัติถึงมหานครสีพี 12) กัณฑ์กษัตริย์ เป็นกัณฑ์ที่ทั้งหกกษัตริย์ถึงวิภิกขุสภาพลอง เมื่อได้พบหน้ากัน ณ อาศรมดาบสที่เขา วงกต พระเจ้ากรุงสยชัยใช้เวลา 1 เดือนกับ 23 วัน ในการเดินทางสู่เขาวงกต และ 13) กัณฑ์นครกัณฑ์ เป็นที่ทั้งหกกษัตริย์นำพยุหยาเสด็จนิวัติยังพระนครสีพี และพระเวสสันดรได้ขึ้นครองราชย์แทนพระบิดา วรรณกรรมเรื่องเวสสันดรชาดกนี้ ได้มีตัวละครแสดงบทบาทที่สำคัญต่างๆ ในเรื่อง ประกอบด้วย เจ้ากรุงสยชัย พระนางผุสดี พระเวสสันดร พระนางมัทรี พระชาลีกุมาร พระกัณหากุมารี ท้าวสักกเทวราช (พระอินทร์) อัจจุตฤาษี พราหมณ์ชุก นางอมิตตดา พรานเจตบุตร และราชบริพาร เป็นต้น ซึ่งตัวละครเหล่านี้ได้แสดงพฤติกรรมต่างๆ ที่ครอบคลุมไปในเรื่องของจริยธรรม และถือว่าเป็นแบบอย่างทางจริยศาสตร์ต่อสังคม ทั้งที่เป็นส่วนที่ดี (กุศลธรรม) และส่วนที่ไม่ดี (อกุศลธรรม) เช่น เมื่อกล่าวถึงกุศลธรรม ก็จะได้ยกตัวอย่างในพระเวสสันดรให้เป็นแบบอย่าง ที่มีครอบครัวที่มีจิตใจสมัคสมานสามัคคีให้แก่กัน และได้ดำเนินชีวิตตามจริยธรรม พระเวสสันดรมีพระราชประสงค์เสด็จประทับในป่า พระนางมัทรีพร้อมด้วยพระราชกุมาร และพระราชกุมารีทั้งสองก็ทรงเสด็จตามด้วยเช่นกัน ชีวิตในครอบครัวของพระเวสสันดรนั้นดูจะต่างจากชีวิตในพระราชวังสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช โดยราชประเพณีนิยมแล้วนั้น พระราชาพระองค์หนึ่งๆ นั้น ย่อมจะต้องมีอัครมเหสีและพระสนมจำนวนมากคอยเป็นบริวารอุปฐาก เพื่อเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงบุญบารมีแห่งพระมหากษัตริย์ แต่พระเวสสันดรนั้นแม้จะเป็นถึงพระราชกุมารพระองค์เดียวก็ไม่ทรงปฏิบัติในพระองค์อย่างนั้น เพราะพระองค์นั้นทรงกลัวที่จะเกิดความพ่ายแพ้แก่เหล่ากิเลสในพระองค์เอง พระองค์ถึงกับได้ทรงขอแรงอธิฐานจากท้าวมหาพรหมมาช่วย หรือที่เรียกว่าพร 8 ประการ และมีประการหนึ่งคือ ประพฤติผิดในลูกเมียของผู้อื่น ซึ่งพระเวสสันดรได้ขอว่า ขอจงอย่าให้ลูกแก่อำนาจ สตรี ล่วงเกินภรรยาท่าน ขอจงพอใจเฉพาะฉาตาตนเท่านั้น ซึ่งหากมองเฉพาะจุดนี้ ก็สามารถที่จะสรุปเกณฑ์ตามหลักจริยธรรมได้ว่า ในสมาชิกทั้ง 4 ของครอบครัวล้วนแต่เป็นผู้ที่มีคุณธรรมที่หาได้ยากยิ่งและเมื่อศึกษาถึงตัวละครอีกบทบาทหนึ่ง เช่น ชุก เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ชุก เป็นตัวละครประกอบอยู่ในเรื่องพระเวสสันดรชาดก (Chansom, 2015 : 3) ผู้เกิดในตระกูลพราหมณ์โสภาทิกชาติ แม้ชุกจะเกิดในตระกูลพราหมณ์ที่ถือตนว่าเป็นผู้มีกำเนิดสูงกว่าผู้อื่น แต่ชุกกลับเป็นยาจกเสียใจ ต้องเที่ยวขอทานเพื่อเลี้ยงชีพ แต่ถึงกระนั้นแล้วชุกก็ยังมิมีนิสัยตระหนี่เหนียวแน่น มีความโลภ และมีความหลงใหลกับเมียตนเป็นยิ่ง ซึ่งบทบาทนี้ได้แสดงให้เห็นถึงเชิงจริยธรรมของชุกกว่า เป็นผู้ที่มีความประพฤตินอกกลุ่มจากจริยธรรมอันดีงามด้วย อันเป็นการนำไปสู่ให้เกิดการเพิ่มพูน

ในอุทิศธรรมของตนเอง ซึ่งหากศึกษาวิเคราะห์โดยชัดแล้ว ก็ถือว่าเป็นอีกบทบาทหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นในเชิงจริยธรรมของพฤติกรรมในสังคมเป็นอย่างดี

การวิเคราะห์เชิงจริยธรรมในตัวละครเรื่องพระเวสสันดรชาดกนี้ เป็นการแสดงให้เห็นว่ามนุษย์แต่คนนั้น ควรที่จะต้องปฏิบัติตนอย่างไร ควรจะใช้ชีวิตในทางใด และควรปฏิบัติตนต่อผู้อื่นกับสังคมแบบไหน อะไรคือหลักแหล่งในความประพฤติดของมนุษย์ที่ถูกต้องดีงาม ซึ่งในประเด็นเหล่านั้น เวสสันดรชาดกได้ให้คำตอบเอาไว้อย่างครบถ้วน ด้วยการนำเสนอแบบบุคคลาธิฐาน คือ การยกเอาตัวละครที่ปรากฏในเรื่องพระเวสสันดรชาดกดังที่กล่าวมา ทั้งนี้ก็เพื่อให้เห็นเป็นซึ่งธรรมาธิฐานเชิงจริยธรรมที่แทรกอยู่กับบทบาทในแต่ละตัวละคร ซึ่งล้วนแต่เป็นแบบฉบับอย่างดี ที่ให้เกิดการเลียนแบบได้ในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมทั้งสิ้น เช่น บิดามารดากับบุตร สามีกับภรรยา กษัตริย์กับประชาชน เพื่อนกับเพื่อน เป็นต้น พฤติกรรมจากตัวละครในเรื่องพระเวสสันดรชาดก ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งที่เกื้อหนุนกับวิถีชีวิตของคนในสังคม โดยเฉพาะพุทธศาสนิกชนนั้นนิยมฟังเทศมหาชาติ เพราะลักษณะเด่นของเรื่องพระเวสสันดรชาดกคือการบำเพ็ญทานบารมี ที่ส่งผลให้ผู้ฟังเกิดความศรัทธา และแทรกความคิดสร้างสรรค์ ที่ดีงามอันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป และนอกจากนี้ก็ยังได้เห็นตัวละครที่เป็นแบบอย่างอยู่ 2 แบบอย่าง คือ แบบอย่างทางโลกและแบบอย่างทางธรรม ชุชกนั้นคือแบบอย่างทางโลก ส่วนพระเวสสันดรคือแบบอย่างทางธรรม ผู้ใดที่ต้องการเอาตัวให้รอดในทางโลกอาจจะเอาแบบอย่างจากชูชก เพราะชูชกมีสิ่งที่น่าศึกษา คือเป็นผู้หมั่นเพียร รู้จักอดออม มัธยัสถ์ มีไหวพริบ เอาตัวรอดจากอันตราย แม้จะขอกุมารและกุมารีทั้ง 2 ก็ยังรู้จักในกาลเวลาอันควร ส่วนผู้ที่ต้องการเอาตัวรอดในทางธรรมนั้น ควรเอาเยี่ยงอย่างจากพระเวสสันดร

ปัจจุบัน วรรณกรรมพระเวสสันดรชาดกได้ถูกจัดขึ้นให้เป็นประเพณีสำคัญของชาวไทย โดยเฉพาะมวลชนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือนิยมจัดเป็นงานบุญประเพณี 12 เดือน ซึ่งเป็นวัฒนธรรม จารีตประจำปี หรือ ฮีต 12 ถือเป็นประเพณีปฏิบัติ กล่าวคือเป็นการจัดงานบุญผะเหวด หรืองานบุญฟังเทศน์มหาชาติ ซึ่งในแต่ละที่นั้นมีการจัดงานบุญที่แตกต่างกันไป การจัดงานบุญประเพณีฟังเทศน์มหาชาตินั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เป็นประเด็นที่ค่อนข้างจะเริ่มมีความชบเซา และเลือนรางลงไปมาก คือการนำหนักจริยธรรมมาวิเคราะห์ตัวละครในเรื่องพระเวสสันดรชาดกว่า ตัวละครไหนมีบทบาทอย่างไร รวมถึงพฤติกรรมของตัวละครนั้นมีการประพฤติดตนอย่างไร เช่น ทำไมพระเวสสันดรจึงมีความใจดี ใจกว้าง ใจถึงยิ่งนัก แม้กระทั่งพระโอรส พระธิดา และพระมเหสี ก็ยังสามารถทนให้แก่ผู้อื่นได้ พระเวสสันดรกระทำเช่นนั้นถูกและควรหรือไม่ในสิทธิของพระโอรสชาติ พระธิดากันหา และพระนางมัทรีพระมเหสีนั้น ควรจะเป็นกรรมสิทธิ์ของพระเวสสันดร หรือควรที่จะให้ทั้งสามพระองค์นั้นได้ตัดสินใจเอง ซึ่งคำถามเหล่านี้นำไปสู่การวิเคราะห์ทางจริยธรรมว่าพระเวสสันดรนั้นกระทำโดยถูกต้องและเหมาะสมหรือไม่ หรือเมื่อพระองค์ทรงกระทำอย่างถูกต้องและเหมาะสมแล้วนั้น มีหลักจริยธรรมอะไรที่เป็นเป้าหมายที่สำคัญ เพื่อให้พระองค์ทรงกระทำเช่นนั้น

ดังนั้น เพื่อให้เห็นบทบาทของพระเวสสันดรและตัวละครอื่นๆ ว่ามีการเชื่อมโยงเกี่ยวกับหลักของจริยธรรมอย่างไร ผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์จริยธรรมของตัวละครในวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก เพื่อจะได้นำหลักจริยธรรมมาศึกษาวิเคราะห์ในตัวละครที่ปรากฏในเรื่องพระเวสสันดรชาดก ให้เห็นเป็นแบบอย่างจากการประพฤติปฏิบัติว่าสิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดี และสิ่งนั้นๆ มีความหมายอันเหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมอย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาจริยธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก
3. เพื่อวิเคราะห์จริยธรรมของตัวละครในวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยมีวิธีการเก็บ และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความ วิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำไปเพื่อการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

การรวบรวมข้อมูล มีดังนี้ 1) รวบรวมข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช และ 2) รวบรวมข้อมูลเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ เอกสาร งานวิจัย งาน สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ตำรา และบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้ 1) แยกแยะและจัดหมวดหมู่ข้อมูลจากเอกสารที่ได้มาทั้งหมด 2) การตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาสาระจากแหล่งข้อมูล 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) วรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก และ 3) แนวคิด ทฤษฎีทางปรัชญา เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วเห็นว่า มีข้อมูลที่ตรงและสอดคล้องกันอย่างมีนัยสำคัญ 3) วิเคราะห์ข้อมูลในด้านต่างๆ อย่างเป็นระบบ 4) เปรียบเทียบข้อมูล ลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกัน 5) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ตามหลักอุปนัยวิธี

การสรุปผล และอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยนำผลการวิจัยจากขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 มาสรุปผลการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อที่ได้ตั้งไว้นั้นตามลำดับ และหาความสอดคล้องกับเอกสาร ตำรา หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาเพื่อการยืนยันความถูกต้องเชิงเนื้อหาต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยโดยความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. หลักจริยธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า หลักจริยธรรมมีแนวคิดพื้นฐานมาจากหลักคำสอนทางพุทธศาสนาที่ทุกคนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขด้วยการรู้เท่าทันสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปมีวิถีชีวิตอยู่ด้วยปัญญา มีการเกื้อกูลกันในลักษณะของสังคมแห่งการพึ่งพา หลักจริยธรรมพื้นฐานนั้นมีเป้าหมายเพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคมใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมความประพฤติเบื้องต้นที่เกิดจากกายกรรม และวจีกรรม โดยมีหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ 1) การไม่ทำความชั่ว 2) การกระทำแต่ความดี และ 3) การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ โดยมีวิธี 3 ประการดังนี้ 1) สัมปัตตวิริติ 2) สมาทานวิริติ และ 3) สมุจเฉทวิริติ หลักจริยธรรมนั้น แบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้ 1) จริยธรรมระดับต้น ได้แก่ศีล 5 หรือ เบญจศีลความประพฤติชอบทางกายและวาจา, และการรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษามาระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน 2) จริยธรรมระดับกลาง เป็นจริยธรรมที่มุ่งขัดเกลาดนเองให้มีจิตใจสูงขึ้น เป็นการเว้นอกุศลกรรมบถ 10 และทำกุศลกรรมบถให้สมบูรณ์ บางครั้งเรียกว่า อาคาริยวินัย ซึ่งแปลว่า วินัยของผู้ครองเรือนหรือคฤหัสถ์ แยกเป็นทางกาย วาจา และใจ 3) จริยธรรมระดับสูง เป็นจริยศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาตนเองสู่ความเป็นอริยชนประกอบด้วยหลักธรรมคำสอนที่เป็นมรรค 8 หรือที่เรียกอีกชื่อว่า มัชฌิมาปฏิปทา หลักปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ซึ่งเป็นหนทางดับทุกข์ จริยศาสตร์ระดับสูงนี้จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนา กาย วาจา ใจ และปัญญา และหลักจริยธรรมที่พบในวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก หมวดประกอบด้วย ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 กตัญญูทศเวที สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 หลักทศ 6

2. วรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก พบว่า พระเวสสันดรชาดกเป็นวรรณกรรมชาดกที่ยิ่งใหญ่ โดยกล่าวถึงพระโพธิสัตว์ซึ่งเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร ได้บำเพ็ญบารมีอย่างสูงสุด ยากเกินกว่าจะมีผู้ใดทำได้คือให้บุตรและภรรยาแก่ผู้ที่มาขอ นอกจากนั้นยังบำเพ็ญบารมีอันยิ่งใหญ่อื่นๆ ครบถ้วนทั้ง 10 ประการ จึงชื่อว่า “มหาชาติ” และมหาเวสสันดรชาดกเป็นเรื่องที่คนไทยเรารู้จักกันมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย แต่ไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน จนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถโปรดเกล้าให้ประชุมนักปราชญ์ราชบัณฑิตแต่งขึ้นเมื่อปีขาล จุลศักราช 44 (พ.ศ. 2025) เรียกว่า มหาชาติ มีทั้งหมด 13 กัณฑ์ ดังนี้ 1) กัณฑ์ที่ 1 ทศพร เป็นกัณฑ์ที่พระอินทร์ประสาทพรแก่พระนางผุสดี 2) กัณฑ์ที่ 2 หิมพานต์ เป็นกัณฑ์ที่พระเวสสันดรบริจาคทานช้างป้างจันนาถ 3) กัณฑ์ที่ 3 ทานกัณฑ์ เป็นกัณฑ์ที่พระเวสสันดรทรงแจกมหาสัตตกทาน 4) กัณฑ์ที่ 4 วนประเวศน์ เป็นกัณฑ์ที่สักขีตรีย์เดินดงบ่ายพระพักตร์สู่เขาวงกต 5) กัณฑ์ที่ 5 ชูชก เป็นกัณฑ์ที่ชูชกได้ขอบุตรทั้งสองคือกัณหา และชาลีของพระเวสสันดรมาเป็นทาส 6) กัณฑ์ที่ 6 จุลพน เป็นกัณฑ์ที่พราหมณ์เจตบุตรหลงกลชูชกแล้วชี้ทางไปสู่อาศรมของฤๅษี 7) กัณฑ์ที่ 7 มหาพล เป็นกัณฑ์ป่าใหญ่ ชูชกหลอกหลอจตุฤๅษีให้บอกทางสู่อาศรมพระเวสสันดร 8) กัณฑ์ที่ 8 กัณฑ์กุมาร เป็นกัณฑ์ที่

พระเวสสันดรทรงได้ประทานสองโอรสแก่ชูชก 9) กัณฑ์ที่ 9 กัณฑ์มัทรี เป็นกัณฑ์ที่ พระนางมัทรี ทรงได้ตัดความห่วงหาอาลัยในสายเลือดอนโมทนาทานพระโอรสทั้งสองแก่ชูชก 10) กัณฑ์ที่ 10 สักกบรรพ เป็นกรรมที่พระอินทร์เจ้าได้จำแลงกายเป็นพราหมณ์มาขอพระนางมัทรี 11) กัณฑ์ที่ 11 มหาราช เป็นกัณฑ์ที่เหล่าเทวดาแปลงร่างลงมาปกป้องสองกุมารจนเดินทางถึงกรุงสรี 12) กัณฑ์ที่ 12 ฉกษัตริย์ เป็นกัณฑ์ที่ทั้งหกษัตริย์ถึงวิสาขบูชาพลบแสงเมื่อได้พบหน้ากันที่เขาวงกต และ 13) กัณฑ์ที่ 13 นครกัณฑ์ เป็นกัณฑ์ที่หกษัตริย์เสด็จกลับพระนคร และพระเวสสันดรได้ทรงขึ้นครองราชย์แทนพระราชบิดา และมีคติความเชื่อว่า การได้ฟังเทศน์มหาชาติให้จบบริบูรณ์ทั้ง 13 กัณฑ์ ในวันเดียว จะมีอานิสงส์ดังนี้ 1) ได้พบพระศรีอาริย์เมตไตรย์ 2) ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ 3) ไม่ไปเกิดในอบายภูมิ 4) จะเกิดเป็นมนุษย์ในยุคของพระศรีอาริย์ และ 5) จักได้บรรลุมรรคผลนิพพาน และมีคุณค่าในวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก ได้แก่ 1) คุณค่าทางด้านวรรณศิลป์ 2) คุณค่าทางด้านสังคม และ 3) คุณค่าทางจริยธรรม

3. การวิเคราะห์จริยธรรมของตัวละครในวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก พบว่า

3.1 พระเวสสันดร ถือว่าเป็นนักบริจาคทานผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลกดังปรากฏในวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดกดังนี้คือ พระราชทานช้างปัจจัยนาคเป็นทาน และได้ทำพิธีสัตตสดกมหาทาน คือ บริจาคช้าง ม้า โคนม รถม้า ทาส และทาสี อย่างละ 700 เป็นการบริจาคให้คนทั่วไป และพระองค์ได้ทำปัญจมหาบริจาค คือการบริจาคมหายิ่งใหญ่ 5 ประการ คือ 1) ธนบริจาค (การสละทรัพย์สมบัติเป็นทาน) 2) อังคบริจาค (การสละร่างกายเป็นทาน) 3) ชีวิตบริจาค (การสละชีวิตให้เป็นทาน) 4) บุตรบริจาค (การสละลูกให้เป็นทาน) 5) ภริยาบริจาค (การสละภรรยาให้เป็นทาน) และพระเวสสันดรได้บำเพ็ญคุณธรรมของพระโพธิสัตว์ดังนี้ 1) ให้ในสิ่งที่บุคคลให้ไต่ยาก 2) ทำในสิ่งที่บุคคลทำได้ยาก 3) ทนในสิ่งที่บุคคลทนไต่ยาก 4) ชนะในสิ่งที่บุคคลชนะไต่ยาก และ 5) ละในสิ่งที่บุคคลละไต่ยาก และเมื่อวิเคราะห์จริยธรรมจากบทบาทของพระเวสสันดรพบว่า หลักทศพิธราชธรรม เป็นตัวแทนด้านคุณธรรมของพระเวสสันดรจากบทบาทและหน้าที่ที่พระองค์ได้ทรงปฏิบัติ

3.2 พระนางมัทรี พระนางมัทรีมีบทบาท 2 ประการ คือ 1) บทบาทในฐานะภรรยาทรงเป็นภรรยาตามแบบอุดมคติของสังคมที่เทิดทูนสามีเหนือเกล้าทรงมีความซื่อสัตย์จงรักภักดีแต่พระสวามีเพียงผู้เดียว และพระนางร่วมยินดีร่วมทุกข์กับพระเวสสันดร ในบทบาทนี้สามารถสังเคราะห์เข้าในหลักทศ 6 ในหัวข้อเรื่องการสังเคราะห์สามัคคีด้วยฐานะ 5 อย่าง ดังนี้ 1) จัดการงานดี 2) สงเคราะห์ญาติข้างสามี 3) จงรักภักดี 4) รักษาทรัพย์ให้ดี และ 5) ขยันทำงาน 2) บทบาทในฐานะมารดา บทบาทนี้สะท้อนให้เห็นลักษณะนิสัยของพระนางมัทรีในฐานะเป็นพรหมของลูกที่มีความรักและห่วงหาณูกดั่งดวงใจเป็นการแสดงออกด้วยหลักจริยธรรมว่าด้วยหลัก พรหมวิหารธรรม 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

3.3 พระชาติ-พระกัณฑ์ เป็นสัญลักษณ์ของคุณธรรมในด้านความกตัญญูตถะเวทิตะ ดังตัวอย่างดังนี้ พระชาลีราชโอรสเป็นแบบอย่างของลูกที่เชื่อฟังพ่อแม่เข้าใจในเจตนาแห่งการประพฤติธรรมเพื่อ

ประโยชน์ของคนหมู่มากของพ่อได้แสดงความกตัญญูทวดด้วยการแก้ข้อกล่าวหาของเหล่าอำมาตย์ที่ดูหมิ่นพระเวสสันดรในการบริจาทานพระราชกุมารทั้งสองทำให้อำมาตย์เหล่านั้นได้เข้าใจถึงความจริง ส่วนพระกัณหาราชธิดาเป็นผู้ที่มีความกตัญญูเชื่อฟังคำสั่งสอนและมีความเฉลียวฉลาดได้ติดตามพระเวสสันดรและพระมัทรีไปยังเขาวงกต เป็นผู้ว่าง่าย ถึงคนคนนั้นจะดีหรือไม่ดีต่อตนก็ตาม ก็ยังเชื่อฟังคำสั่งโดยไม่ขัดขึ้น และยังมีน้ำใจคอยช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ เป็นผู้ที่เข้าใจในเจตนาของพระเวสสันดรที่เสียสละเพื่อประโยชน์ของคนหมู่มาก

3.4 ชูชกเป็นตัวแทนจริยธรรมในฝ่ายลบคือความโลภและความตระหนี่ โดยการวิเคราะห์จากลักษณะนิสัยของชูชกที่มีความตระหนี่ และมีความโลภเที่ยวขทานจนมีเงินมากมายก็ยังไม่ยอมหยุดเพื่อที่จะนำเงินที่ขทานมาไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนอย่างเดียวไม่รู้เสียสละแบ่งปันแก่คนอื่น คงยังขอเรื่อยไปไม่หยุดอยู่ แต่ก็เป็นคนฉลาด และมีเล่ห์เหลี่ยมมาก ทั้งในด้านการพูด และกลอุบายจะแฝงในตัวโดยตลอด พราหมณ์เฒ่าชูชกนั้นมีความละเอียดรอบคอบ และมีความยึดมั่นในพิธีทางไสยศาสตร์เป็นตัวอย่างของคนที่ดีอยู่ในกาม ต้องมาตกระกำลำบากในยามชราเข้าลักษณะคำพังเพยที่ว่า “โคแก่กินหญ้าอ่อน” และดังที่โบราณกล่าวไว้ว่า “ความรู้เป็นพิษเพราะเหตุไม่ใช่ ปราสาทเป็นพิษเพราะคนเชื้อใจ อาหารเป็นพิษเพราะไฟธาตุไม่ย่อย เมียสาวเป็นพิษเพราะผัวแก่”

3.5 นางอมิตตาเป็นตัวแทนจริยธรรมในด้านความกตัญญูต่อบิดามารดา และคุณธรรมในหลักทศ 6 ในหัวข้อที่ว่าด้วยการมีความซื่อตรงต่อสามี ในความเป็นลูกและเป็นภรรยานั้นก็ถือว่าเป็นตัวอย่างที่ดีเช่น ความรับผิดชอบต่อครอบครัว มีตอนที่นางอมิตตา ถูกพวกหญิงในหมู่บ้านนั้นที่พากันไปตักน้ำที่ทำน้ำพากันมารุมด่าทำให้ได้ รับความเจ็บช้ำน้ำใจให้กับนางอมิตตาเป็นอย่างมาก และเป็นแบบอย่างของลูกที่เชื่อฟังตั้งอยู่ในโอวาทของพ่อแม่ตามคติของคนยุคนั้น และของภรรยาที่ปฏิบัติต่อสามีตามคตินิยม แต่ขณะเดียวกันก็เป็นตัวอย่างของคนที่ไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ปลดปล่อยชีวิตให้เป็นไปตามกระแสของสังคมจนเกินควร

3.6 พระเจ้าสุริยชัย พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่เห็นแก่ประโยชน์ของบ้านเมืองมากกว่าประโยชน์ส่วนพระองค์เอง และเป็นแบบอย่างของนักปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ฟังเสียงประชาชนส่วนใหญ่ รู้จักผ่อนผันเพื่อคลี่คลายสถานการณ์ ไม่เหวี่ยงแกพวกพ้อง แม้จะเป็นพระโอรสก็ตาม แต่เมื่อทรงทราบว่าพระองค์เป็นผู้ผิดก็ทรงไม่มีทิฐิมานะ ทรงขอโทษพระชาติซึ่งเป็นพระนัดดาตอนรับพระเวสสันดรกลับเข้าเมืองได้ตรัสขอโทษต่อพระเวสสันดร บทบาทดังกล่าวนี้สังเคราะห์เข้าในหลักทศพิธราชธรรมและพรหมวิหารธรรม 4

3.7 พระนางมุลลิตี ในฐานะพระราชมารดาทรงเป็นแม่ที่รักลูก ห่วงใยลูก เมื่อลูกมีปัญหา ก็รีบหาทางช่วยแก้ไข แต่ในฐานะของผู้ปกครองประเทศก็จะออกเดินทางไปเยี่ยมเยียนประชาชนดูแลทุกข์สุขของประชาชน และประทานเงินทองให้แก่ราษฎรส่วนในฐานะของพระอัครมเหสีก็สามารถเป็นที่ปรึกษา

ของพระเจ้ากรุงสุโขทัยได้เป็นอย่างดีสังเคราะห์เข้าในหลักพรหมวิหารธรรม และหลักทศ 6

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. หลักจริยธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นเครื่องมือในการขัดเกลาความประพฤติทางกาย และวาจาในลักษณะที่เป็นกุศลธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของมนุษย์ และส่วนหนึ่งเพื่อขัดเกลาจิตใจให้มีกิเลสน้อยลงด้วยความมีใจเอื้อเฟื้อต่อคนอื่นด้วยจิตเมตตา และไม่เห็นแก่ตัวซึ่งสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (Phra Phrom Kunaphorn (P.A. Payutto), 2009 : 5331) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ สรุปความได้ว่า คุณธรรมคือการเสียสละกิเลสภายในคือ โลภะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางลงหรือหมดไปไปในที่สุด การเสียสละชั่วคราวหรือถาวรก็เรียกว่าได้ปฏิบัติหลักจากะ การบำเพ็ญทานคือการให้ ซึ่งเจาะจงว่าเป็นการให้วัตถุสิ่งของเป็นหลัก นอกจากนี้ความหมายของคำว่า การให้ยังครอบคลุมไปถึงการให้สติปัญญา (วิทยาทาน) การให้ธรรมะ (ธรรมทาน) เพียงแต่ไม่ใช่การให้ทานโดยทั่วไปเพราะจัดอยู่ในขั้นของการบำเพ็ญเพื่อเกิดความกตัญญูรู้คุณ และตอบแทนหรือสนองคุณ สรุปได้ว่าบุคคลที่มีคุณธรรมด้านความกตัญญูต่อบุคคลอื่นถือว่าได้ว่าเป็นบุคคลที่ประเสริฐยิ่งและความซื่อสัตย์สุจริต

2. วรรณกรรมพระเวสสันดรชาดกมีคุณค่าในด้านคุณค่าทางด้านวรรณศิลป์ที่มีวรรณรสทางด้านภาษาที่มีความไพเราะฟังแล้วทำให้เกิดศรัทธาต่อผู้ฟัง ด้านคุณค่าทางด้านสังคมมีการนำแนวคิดไปปรับใช้ในการอยู่ร่วมกันด้วยการแบ่งปันและเป็นสังคมแห่งการพึ่งพา และด้านคุณค่าทางจริยธรรม มีการนำเอาแนวคิดไปใช้เพื่อขัดเกลาความเห็นแก่ตัวและฝึกตนเพื่อการหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับเฉลิม สุขเกษม (SukKasem, 2000 : 108) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ ศาสนานุกรมมหาเวสสันดรชาดก สรุปความได้ว่า คำสอนเรื่องพระเวสสันดรชาดก มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรม จารีตของคนไทยมาเป็นระยะเวลาช้านานแล้ว โดยพุทธศาสนิกชนชาวไทยได้กำหนดการทำบุญอุทิศถวาย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการได้บำเพ็ญตามจริยาพระโพธิสัตว์เวสสันดรและสอดคล้องกับจักรพรรณ วงศ์พรพวันและสาริกา ไสวงาม (Wongpornpavan and Sa-waingam, 2019 : 591-604) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง ปรัชญา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของอาณาจักรล้านช้าง พบว่า วิถีชีวิตของคนในอาณาจักรล้านช้างเป็นไปใน 3 แนวทางคือ วิถีชีวิตทางด้านศาสนา วิถีชีวิตทางด้านกฎหมาย และวิถีชีวิตทางด้านตำนานและวรรณกรรม ซึ่งทั้ง 3 แนวทางนี้ถือว่าการกำหนดกรอบให้ชาวล้านช้างได้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน และยังสอดคล้องกับจรัส ลีกา (Jaras Leeka, 2020) ได้ทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์คติความเชื่อในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของคนอีสาน พบว่า คติความเชื่อในเรื่องต่างที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานเช่นพระเวสสันดรชาดก ทำให้คนในชุมชนนำแนวคิดความเชื่อต่างๆ นำไปสู่วิธีการปฏิบัติตนเช่น การแสดงความกตัญญูรู้คุณของ

ของบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อมเกิดการเกื้อกันในกลุ่มจนกลายเป็นชุมชนแห่งการพึ่งพาโดยมีคติความเชื่อดังกล่าวเป็นฐานคิด

3. จริยธรรมในตัวละครเป็นการแสดงให้เห็นถึงหลักจริยธรรมที่เป็นคุณธรรมภายในใจในลักษณะที่เป็นนามธรรมได้ถูกถ่ายทอดออกมาโดยผ่านบุคลิกลักษณะและบทบาทหน้าที่ของตัวละคร เช่น ทาน ถูกถ่ายทอดเป็นเชิงรูปธรรมโดยผ่านพระเวสสันดร ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาเศรษฐา เสฏฐมโน (Phramaha Seththa Setthammano, 2017) ได้ทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์บทบาทเรื่องจิตอาสาของพระเวสสันดร พบว่า พระเวสสันดรท่านเป็นบุคคลที่มีจิตอาสาเพื่อส่วนรวมมีความรับผิดชอบซึ่งเกิดจากภายในเป็นจิตที่เป็นสุข ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม มีความเมตตา กรุณา เปี่ยมด้วยความสงบเย็นและเต็มไปด้วยพลังแห่งความดีเป็นผู้มีคุณธรรมที่เพียบพร้อมในทุกๆ ด้าน อันเป็นเหตุปัจจัยในการบำเพ็ญบารมีในลักษณะของโพธิสัตว์ธรรม การให้ทานถือว่าการบำเพ็ญบารมีอย่างหนึ่งในบรรดาบารมี 10 ทิศ ในพระพุทธศาสนา พระโพธิสัตว์ทั้งหลายล้วนบำเพ็ญทานบารมีเป็นอันดับแรก ก่อนที่จะบำเพ็ญบารมีอย่างอื่น เพราะทานบารมีเริ่มจากการสละสิ่งของภายนอกจนกระทั่งสละสิ่งของภายใน จากสิ่งของที่หยาบจนถึงชั้นละเอียดถึงขนาดสละได้แม้กระทั่งชีวิตของตน ทั้งนี้เพื่อให้บารมีสมบูรณ์และที่สำคัญเพื่อให้ได้มาซึ่งสัพพัญญุตญาณ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์จริยธรรมของตัวละครในวรรณกรรมเรื่องพระเวสสันดรชาดก โดยมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาจริยธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก 3) เพื่อวิเคราะห์จริยธรรมของตัวละครในวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก ซึ่งในการทำวิจัยครั้งนี้ก่อให้เกิดประโยชน์ที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล และสามารถนำไปเป็นข้อมูลสารสนเทศในการค้นคว้าต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในประเด็นเกี่ยวกับการวิจัยในอนาคตผู้วิจัยเห็นว่ายังมีบางประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องพระเวสสันดรชาดกในมิติปรัชญาที่จะต้องทำการวิจัยต่อไป เพราะในการทำวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดเรื่องขอบเขตของการวิจัย ดังนั้นมีบางประเด็นที่ผู้วิจัยไม่ได้กล่าวถึงอย่างครบถ้วนจึงขอเสนอเพื่อเป็นการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้ 1) ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องอิทธิพลของวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดกต่อชุมชน 2) ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดกที่สร้างคุณค่าต่อชุมชนและ 3) ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดกที่มีต่อจิตกรรรมฝาผนังไทย

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

1. หลักจริยธรรมเป็นหลักคำสอนที่พระพุทธเจ้าได้ทรงกำหนดให้เป็นข้อปฏิบัติสำหรับพุทธบริษัทที่จะนำไปใช้เพื่อการพัฒนาตนเองในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขในระดับโลกียะ และโลกุตตระและยังนำไปประยุกต์ใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขสร้างเป็นแบบแผนที่ตั้งนำไปสู่ความเป็นสังคมแห่งการพึ่งพาโดยใช้หลักจริยธรรมเป็นฐานคิด และเป็นแนวทาง
2. วรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก ได้สร้างคุณค่าทางด้านวรรณศิลป์ที่มีการใช้สำนวนภาษาที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยสร้างความเพลิดเพลินในการอ่าน และยังมีคุณค่าในด้านสังคมที่นำหลักจริยธรรมที่ปรากฏในเรื่องพระเวสสันดรมาประยุกต์ใช้ด้วยการแบ่งปันสิ่งของไม่มีความตระหนี่และความมีจิตใจเอื้อเฟื้อต่อบุคคลอื่น
3. วรรณกรรมพระเวสสันดรชาดกยังทำให้เห็นถึงคุณธรรมที่ถูกถ่ายทอดออกมาเป็นรูปธรรมที่แสดงผ่านตัวละครในวรรณกรรม เช่นพระเวสสันดรจะเป็นสัญลักษณ์ของการให้ทาน ถ้าในสังคมปัจจุบันเป็นสังคมพระเวสสันดรก็แสดงว่าสังคมนั้นเป็นสังคมแห่งการแบ่งปัน และพึ่งพาอาศัยกัน ในทางกลับกันถ้าเป็นสังคมแห่งชุกก็จะมีรู้ทันที่ว่าสังคมนั้นมีแต่คนเห็นแก่ตัว และถ้าเป็นสังคมแห่งนางมัทรีก็จะเต็มเปี่ยมไปด้วยความรักเหมือนความรักที่แม่มีต่อลูกหรือเป็นสังคมแห่งพรหมวิหารธรรม

References

- Chansom, P. (2015). Analytical Study of Patience that Appeared in the Vessantara Jataka. *Doctor of Philosophy in Doctor of Buddhist Studies*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Leeka, J. (2020). *An Analysis a Beliefs in community forest conservation of Northeast (I-san) person*. Khon Kaen: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya. (1996). *Tipitaka of M.C.U. Version*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing House.
- Phra Phrom Kunaphon (P.A. Prayutto). (2009). *Buddhist Dictionary*. Bangkok : Chanphen Publishing.
- Phramaha Seththa Setthammano. (2017). *An Analysis of the Role of Volunteer Spirit of Phra Vessantara. Department of Buddhism*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- SukKasem, C. (2000). *Encyclopedia Maha Vessantara Jataka*. Bangkok: Phrae Witthaya.

Suriyasak, W. (2002). *Maha Vessantara Jataka*. Phra Nakhon: Department of Education.

Thammachat, S. (1999). *Jataka Literature*. Bangkok: Odean Store.

Wongpornpavan, C. and Sa-waingam, S. (2019). Philosophy Arts Culture Tradition and the Way of Life of Lanchang Linkingdom. *Journal of Graduate MCU KhonKaen Campus*, 6(4), 591-604.

